

VILDROSEN

DEN OKULTURELLA KULTURTIDNINGEN

som vänder både upp
och ner på dig

**JUL OCH NYÅR
2009 & 2010**

Kära vän! Vi hoppas du hämtat dig! Det har vi. Någotsånär.

Så vi kan öda lite mer av din dyra tid.

Men vi vill ju bara dela med oss! Håll till godo.

Fortsättningen! Del 2.

10. FILM

Bananas såg vi på Zita precis när Dole drog tillbaka sin stämningsansökan mot filmen, det kändes i luften och i filmens nicaraguanska bananplockares triumf – de hade upptäckts av en californisklatino-advokatfirma **Juan "Accidentes" Dominguez**, som for ner och kollade och fann – att en hel bananplockarbefolkning gjorts steril genom öppna flygbesprutningar över kilometervis av odlingar, och bostäder. Man får följa processens utveckling, där och i USA, med närbild på Dolechefen när han pressas och försägar sig, och inte kan svara längre, håller sitt välskurva face i det sista. Vi har inte gjort fel. Där finns inga känslor, är detta en människa? Rättegången och filmen har kunnat följas i hela världen och är en kulturgärning i vår smak. Så kan bildmedia användas! Man kommer de utsatta nära, man kommer en annan världsdal nära, och också nära en tredje som rör över oss allihop. Tror den. En sån film ger hopp. -- Gjord av den svenske **Fredrik Gertten...**

Looking for Eric är en härlig fri och realistisk saga som vår käre **Ken Loach** har roat sig med. Den är underbar. Den stressade arbetaren Eric i en engelsk förstad halkar i klorna på en lokal maffia och han försöker klara det, men dras djupare in. Man följer honom på puben, i familjen, på gatan, bland jobbkompisar, men också hemma i sovrummet där han har en bild av fotbollsstjärnan med samma namn som han över hela väggen.

I en blandning av dröm och verklighet kommer plötsligt fotbollsEric till liv, sitter där på sängkanten och tar del av den verkliga Eric's dilemma. Denne av alla engelsmän och andra män också älskade elitsparkare råkar samtidigt vara populär filmskådis med många roller.

Eric Cantona. Han är bra, enkel och robust med en fåordig humor och nånting att hålla i. Alltså: den avgudade idolen och förebilden kliver ner från väggen och ingriper. Inte genom handling, bara genom att finnas. Han talar om för Eric att den lokala maffian är skryt och luft, dom förtjänar ingen respekt. Småningom mynnar det i en kupp: alla traktens karlar och grabbar exploderar i en skräckmaskockupation av det bevakade maffiahemmets trädgård. Värre än Dunsinaneskogen mot Macbeth. -- Maffian ger sig.

Så är det ju med Makten överallt, vi är för godtrogna. Råd: genomskåda och skräm tillbaka, egentligen behövs det ganska lite. Släpp respekten och lydnaden och offrandet, Gör som Eric! Ken Loach är på sitt soligaste, och roligaste. Viktig film! En enkel och rolig lektion.

*****

*Med industrialismen blev människan till en uppdragen leksak
konstruerad att utföra vissa rörelser och tänka vissa tankar.
I början dygnet runt och i vedervärdiga omgivningar, senare genom eget
motstånd bara halva dygnet, ännu senare en tredjedel, därvid har det blivit.
Till detta måste alla anpassa sig, ingen är ju sån från början.
Vi blev mer och mer lika maskiner för att kunna överleva
i den alltmer maskinella tillvaro som erbjöds oss. Där är vi nu.
De som ur detta lyckades klättra några steg gjorde det genom
ytterligare teknisk färdighet, genom att höja sin maskinstatus.
En maskin lyder och tjänstgör, inget annat.
Fortfarande lever vi i stämpelklockans epok.
Denna heliga manick är nu inopererad.*

11. Jävla Finnar. Norrsundet. Botkyrka - Riksteatern.

” **Vad kostar en arbetare, vad är en bruksort värd?**

*Varsel och nedlagda bruk kan ses som den mörka sidan av en nödvändig utveckling.
Det kan också ses som orättvist. När arbetare har skött sig och blir arbetslösa är det
beklagligt, när finansvalpar på Carnegie har gjort bort sig måste de räddas. En pjäs
kan inte rädda arbetare men det är ett sätt att skriva historia, att nedteckna ett
kollektivt minne och föra den centrala frågan vidare: Vad gör vi nu?
Hon har värde som producerar något. Men om hon då har skiljts från produktionen,
är hon då ingenting värd? Vi lever i en tid då vi ofta är stolta över våra värderingar.
Men inte över vårt värde.*

Kan man då kalla en arbetare för arbetare om hon inte producerar något?

*Människans gemensamma rikedom mäts inte, värderas inte, räknas inte.
Dagens kapitalism har ingen metod för att räkna. Det vi kan göra i sådana här
stunder är att visa upp det gemensamma värdet: Organisera en fest, ordna
en föreläsning, berätta en historia, visa kärlek, låna en bok på biblioteket,
dricka en kopp kaffe på Folkets Hus. Hjälpa grannflickan att packa inför
hockeyträningen.*

Händer som inte producerar papper, bilar, byggmaterial producerar ändå värde.

”
Mänskligt gemensamt värde.

Så skriver **America Vera-Zavala** i programmet till pjäsen Jävla Finnar, som far med Riksteatern landet runt. Den gjordes i Norrsundet ovanför Gävle vid kusten när ortens bas, pappers bruket lades ner av sina finska ägare 08. Den skildrar hur brukets fackföreträdare spärrades in och inte fick vara med när arbetarna delgavs nedläggningen, Fem bruksarbetare sitter en kondenserad timme avskurna i ett slags ingenmansbur utan möjlighet att korrespondera med omvärlden.

De reagerar på olika sätt. De pendlar mellan hopp och förtvivlan, de försöker anpassa sig, slappa och spela kort eller skvallra, men en av dem, den unga Linda, går emot, ställer frågor, attackerar, stör, försöker väcka upp något. Situationen är ju morbid. Den hände också. Och de som spelar upp det här var med.

Detta är en fantastisk teater. I Lorcas mening fantastisk, för den är verklighet...

*Replikerna är vardagliga, rollerna också, men America och regissören **Reine Lööf**, själv från Norrsundet, nu praktikant vid Gävle Folkteater, har givit hela spelet en sorts mycket verksam stilisering – här fejkas inte någon vardagsrealism, replikerna uttalas en och en, personerna blir varje gång en pregnant egen skulptur, det gör det vardagliga förhöjt, speciellt, symboliskt, det får en större betydelse. När de mot slutet står på sina stolar runt fondväggen med händerna (surrade?) bakom ryggen och ser upp i gröna ljus, ekande sina repliker, förs tankarna till de betydligt grövre herre-slav-förhållanden som råder i bananrepubliker, på fängelseöar, ja och – Golgata. Men sista scenen ”förlöser” alltihop, dörren öppnas, de får komma ut, allt är över, och vardagen återinträder. Utom att de gjorts hemlösa, funktions- och värdelösa.*

De halva öppningar, trevanden mot något nytt, något annat som har spruckit fram genom all trygghetsjargong och drömgnabb, allt det lilla lilla – har för stunden täppts igen, igen. Så lätt går det inte att tänka nytt. Linda har varit en tändande låga, och hon står ensam, centralt i fonden kvar uppe på sin stol, som ett levande utrop.

Vi såg detta spel i bästa tänkbara lokal, Verket i Avesta, med stor och lyhörd publik, som också till stor del var med i samtalet efteråt, med America, Reine, Linda (Louise Larsson) och andra aktörer och med DalaDemokraten:s unga ledarskribent Sofie Wiklund som arg moderator.

Hennes fråga vad America sagt om facken i en tidning utlöste en glittrande bäck av klarspråk – de är feiga, underdåniga, initiativlösa, detta i en tid som skulle föda raka motsatsen. Församlingen kokade ovan, och mycket sant blev sagt.

Bakom pjäsens tillkomst ligger Botkyrka Community Theater, som under America V-Z jobbar för att sprida ett deltagande, skapande och gemenskapligt uttrycksarbete i landet, teater, dans, skriva, alla former.

12. DUENDE

Jag känner igen oss här i Jävla Finnar, Bergslagskantaten kom också ur nedläggningen av ett bruk och byggde (liksom vår bok Arbetets Röster Bergslagen) på de utsatta själva. På deras historia, erfarenheter och vaknande ursinne. Refrängen i vår återkommande programsång Genom Tiderna, (som i hela vår verksamhet), var just "kampen för vår värdighet".

***"När vår mark blev värdefull
blev vi fredlösa,
och så startade en väldig kamp,
kampen för vår värdighet..."***

Jag finner det högaktuellt idag:

Vart tog värdigheten vägen? Hur långt kan vi låta tillväxt (bonusarnas?) och utveckling (girighetens?) driva vår alltmer tillväxande och utvecklade värdelöshet?

Sådant ställs också problemet i Gangs of Gothenburg, inte agiterande, inte chock-dramatiserande utan anti-teve – att vi först visar och ser vad som händer, konkret och allmänt, utan klyschor men med en underbar artistisk "realism", en verklighetens poesi, som Lorca talar om – som utgångspunkt för samtal, och vi är alla med. Lorca:

"Allt som har svarta toner har duende. Och det finns ingen djupare sanning än detta. Dessa svarta toner är mysteriet, rötterna som sätter sig fast i dyn, som vi alla känner till, som vi alla är okunniga om, men från vilken allt som har substans i konsten kommer ifrån.

Svarta toner är: "den mystiska kraft som alla känner men ingen filosof kan förklara". "Duende är alltså kraft och inte handling, det är strid och inte tanke. Jag har hört en gammal mästare på gitarr säga: "Duende finns inte i strupen, duende stiger upp inombords, från fotsulorna". Det vill säga det handlar inte om förmåga utan om ett verkligt levande uttryck; det vill säga av blod, av uråldig kultur, och på samma gång skapande i ögonblicket".

Denna "mystiska kraft" som ingen kan förklara men alla känner, är – Jordens ande".

Så kan man väl säga? Den finns hos de agerande i Jävla Finnar, hos dem i Gangs of Gothenburg, hos Mari Boine och hos Oumou Sangaré... Hos Sthlm-Lisb Project, hos Dan Viktor, hos Ulla Skoog (vilken sångerska!! Har vi saknat länge), hos Pelle Lindström. Ja, hos Gudrun Schyman. Lo Kauppi. Och hela Galeasen. *Duende.*

13. Stockholm-Lisboa Project! Vilket namn?

Måste berättas. En novemberkväll i Folkärna kyrka, bredvid Sjöviks Fhsk --. framträder denna kvartett och sänder oss till jordehimlen, det är en artistisk och lekfull och känslolästarkonstutövning som vi sällan får uppleva.

Den har startats av en portugis som blev kär i en Horndalsflicka och blev lärare i fiol på Sjövik. Där huserade en mandolaist och en munspelare. Och från Lissabon hämtade man en ung fadosångerska. De heter i tur och ordning Sergio Chrisóstomo, Sofie, Simon Stålspets, Filip Jers och Liana.

Nu far de världen runt. Men navet är här, alltså Horndal-Sjövik! Kvällen i Folkärna går till historien. Inte bara en lysande, inte alls svårt introvert och känslolästarkonstutövning, utan en som lätt växlar till burleska och t o m svenska folksånger och sätter vingar på dem, kolossala växlingar med hela sin lätta, snabba gestalt, och en makalöst glittrande röst. Liana. Helt överrumplande också en mycket ung och mycket lång munspelsvirtuos (liksom de andra lärare på Sjövik – i dragspel) – en som snabbt blir en mimisk clown med hela långa kroppen samtidigt med sitt utsökta och uppfinningsrika spel på tre munspel, diatoniskt, kromatiskt och bas – de kan fås att låta orgel, lärka, flodhäst, flöjt, klarinett... och havsvind i isbräckningen. Filip Jers.

Sådan utsökt musik, intelligent sång och förkrossande plastisk bildar tillsammans ett aldrig skådat konstverk, -art, -form, som är omedelbart beroendeframkallande.

Gitarren och fiolen, stämsång och växling mellan lekfullhet och tragik, romantik och allvar – blir allt detta något alldeles eget.

Vi försökte få dessa lokala krafter till första festivalen, nu försöker vi igen, till andra, i juli. Skulle bli svårt utan dem!

BÖCKER.

*Jag har några i stil och ämnen besläktade, en märklig tillfällighet.
Mäster. Toni Morrison. Andrej Platonov.*

Toni Morrison som jag vördade högt och djupt innan nobelpriset och presenterade i *Vildrosen*, unik svart krönikör över allt det oskildrade som ännu bara börjat skildras i USA – en rad böcker som på ett alldeles eget språk sjunger fram de fattiga svartas verklighet så som vi sällan får höra om våra vitas – det är fysiskt och i rytm hela tiden, en jordens och hjärtats vindpuls som skapar nya dagar och ackord ...

Boken heter nu **En Välsignelse**. (Forum)

Förut hette de sådant som *Solomons Sång*, *Sula*, *Älskade*, *Paradis* och *Kärlek*. Där har Toni Morrison mest uppehållit sig vid nåbara tider, våra egna, men i den nya går hon längre tillbaka, de svartas Amerika före slaveriet, inte mindre grymt, allt var grymt utom för några få gynnade, men vilket komplicerat spel av beroenden, upp och ner, i hundra trappor. Flickor som förslavas, utnyttjas, överges, vilda föräldralösa, strövande ur beroende i beroende, värjande sig, kapande delar av sig, fallande i andra slaverier... alla tiders och tillfälligheters offer och tjänare. Utan några regler och förklaringar att ty sig till, bara sitt kaos. Och i en omgivande, ångande, alltid närvarande natur, där i Virginia.

Åter skapar Morrison en oerhört stark väv. Den har inga synliga sömmar. Den skiftar utan varning mellan motsatser. Inne i en driftig vit nybyggare Jakob, som från enkelhet bygger sig sitt meningslösa skrytbygge, djunglarnas obegripliga egomonument. Och inne i den fördrivna hängivna släktlösa som måste fanatiskt kedja sig själv... Inne i, inne i, det är sargade själars sporadiska självsyner.

De försöker och finner och famnar verkligheter som saknat röster. Morrison ger.

Mäster Palm är en gestalt som avgjorde den svenska arbetarrörelsens tillblivelse, den halte skraddaren från Danmark som fördrevs ur land i land för sin oförsämda agitation tills han tog sin tillflykt till Malmö och sen uppåt till Stockholm, hela tiden jagad, förbjuden, smäddad för sin lidelse, för Lasalle och andra socialisters läror, som han inte kunde hålla tyst med.

Men **Alexandra Coelho Andorils** skildring av honom (varför har vi nästan inga om denne färgstarke, envise, galne och geniale genomskådare och förkunnare, som satsade allt och vann allt... åt oss -- varför är vi så njugga och obegåvade i våra verklighetsbeskrivningar?) ja den här skildringen blir desto starkare av att den hela tiden skildrar hustruns situation... Det är hon och de växande barnen som får utstå mannens bakslag och smädelser desto starkare eftersom de inte ens är hennes...

Det är i långa stycken den gamla populära genren hunger och elände, offer och svart helvete, för älskande kvinna med hungriga barn... Man undrar länge Framgången då, när kommer den, för socdem vann ju tillsist. Vi har en svärtans tradition i Sverige, där sten läggs på sten och tyngderna växer och mal... en sorts tillfredsställelse i detta... Tar det aldrig slut? Bakslagen är det enda som växer. Men å andra sidan, visst, så var det ju...

Tills, på sista sidan, där Mäster -- förföljd besmutsad lidande hopplös -- inträder i Lilljansskogen i Stockholm en höstkväll. Alla möten var ju förbjudna sen länge. Men därinne väntar en oräknelig massa av tysta mötesdeltagare. Där grundas landets första arbetarparti.

Hela denna egentligen förhistoria kommer oss mycket nära, den har inte skrivits. Jag tycker att Alexandra Coelho Andoril, denna djärva pionjär, ska fortsätta med detta projekt, vi vill lära känna denne undflyende alltid uppdykande Mäster, få ett litet grepp, komma närmare inpå. Det här är en stor start.

(Bonniers)

Andrej Platonov är en sällsam gestalt i 30-talets förvandlande Sovjet.

Han fick mycket litet publicerat under sin livstid 1900 – 51. Nu är han en klassiker. Han ägnar sig också åt dessa epokers och rörelsers utillsstånd, här Stalins första decennium. Många förbjudna texter har bevarats av hans hustru. Några har nu översatts. Lyckliga Moskva, Grundgropen, Dzjan.

Jag säger bara: Läs dem! De är små mirakler.

(Ersatz förlag)

14.

Vi var på **ABF:s Socialistiskt Forum** i november!

Vi fick ju till sist i ett huj **Boken** klar, alldeles för nära jul men precis så det passade till Soc For den 28 november! **Janerik Romson** på FIB sa att dom hade fått en tid över i programmet, den fick vi, och med bävande hjärtan tog vi tåget och infann oss. Soc For är ett underbart meetingplace för alla med något att säga, såna finns knappt längre, vi har varit där förr. Att nu få en tid och ett rum, och med några lådor färska böcker i angeläget ärende under armen, det var ju too good to be true.

Vi smällde upp nödaffischer med appellen

VAKNA! Människorna är inte tillfrågade!

var vi kunde, och hade fått **Arne Andersson** med som gäst, regissören för Norbergsspelet. Tunt från början i Beskowssalen, men fler och fler droppade in, och diskussionen stod hög, det blev bra. Arne var välgörande arg som vanligt... Minns från Ulf Lundéns och mitt bokseminarium på Vildrosfestivalen att dit kom folk med speciella egna erfarenheter av aktivt skapandearbete tillsammans med andra, många berättelser. Likadant här! Vi är inte ensamma. Men våra branscher saknar utbytestillfällen. Så bara det!.

Kom också att inse hur svår min bok är att beskriva, snabbt sammanfatta, ge en enkel formel. Själva dess ärende är ju att spränga formlerna och förenklingarna!

Vi lär oss mer och mer, men det är ju nya vokabulärer som ska till, dom som jag också förespråkar i min bok. Må vi, medvetna om detta, sätta igång arbetet! Dagens värld förkortar allting, oss själva värst, snart är det bara benen kvar, som stolpar runt och stöter ihop, står där och vippar ett tag, stolpar vidare. När dom inte med viss möda springer, åt alla håll. De flesta debatter och samtal liknar maratonlopp som sprinterlopp, När kommer debatt som OS-gren? Vem säger minst med flest ord snabbast?

Ett *Konflikt* i SR handlar sen om just det jag förespråkade i boken, med Bengt Göransson och Carolina Frände. Om arvet från Palme som upplösts. Och måste återfödats. Vackert!

Vad kommer efter oss?

Blir det någonting kvar?

Vi försöker ju bara sno åt oss så mycket vi kan.

Vänta bara till nästa kris!

Var och en sig själv närmast.

Snattar bäst som snattar sist.

Förr hade vi något som kallades kultur, den var till för att tala om för oss att vi också hade något annat. Vad hade vi? Ja kultur. Ett värde. Det var allmänt, solidariskt, gemenskapligt, fritt och en gåva från gudarna. Nu förväntas vi bara köpa och sälja den. Då blir den ju död.

Verklig kultur är inte säljbar.

Kultur är varje människas rättighet att växa som människa. Och jord.

Och fågel. Alla har inte ens fått den ännu! Rätten. På långt när.

Och man jobbar sömngångaraktigt på att ta den ifrån oss.

Det är ju de rika som bildar stater och sätter gränser bygger murar. Av rädsla för de fattiga. Så effekt har vi som bara är människor!

Ser den palestinska filmen **Citronlunden**, om hur på Västbanken en israeliak minister och bosättare ska skövla den flerhundraåriga citronlund som ägs och sköts av den palestinska grannkvinnan Salma, det slutar med att han bygger den där muren på åtta meter för lunden kan ju dölja terrorister.

Men hans hustru lämnar honom. Salma, grannen, vinner en världsvid ryktbarhet för hon vågat gå till sjyst advokat och sätta emot. Men lunden stympas och muren byggs. Den gamle farbrodern säger i rätten: Träd är personer. De talar. De andas. Du har ingen rätt att skada ett träd.

I korta bilder skildras just makten, hur den avlägsnat sig från jorden, marken, världen, människorna som lever i den. Makten måste handla effektivt, den skyddar tillväxt.

Den stryper allt i tillväxtens väg. Från Västbanken till Gothenburg. En fin film -- Nu senast in Copenhagen: ny strålande strategi – bygg för liten arena! Inbjud 35.000 från jordens alla hörn och släpp bara in 15.000, fängsla hundratals utan anledning och så rått som möjligt (binda armarna på ryggen, låt dem sitta i rader på kalla gatan!

**Genialt! Chaplin i Guantanamo! Dansk humor?) Mål: överträffa Seattle 10 gånger!
De har lyckats!!**

Men Andreas Malm skriver i DN: "Hoppet står till de fattiga ländernas vrede. De kan lämna förhandlingsbordet, som i tisdags, hoppa av, göra uppror.... Även om FN:s förhandlingsprocess fallit i koma har ändå någonting nytt fötts i Köpenhamn: en global klimatrörelse. Den har till uppgift att se till att hela den fossila ekonomin släcks de kommande åren. Ingen rörelse har någonsin varit viktigare".

15.

Sen har vi mött **Lo Kauppi** på hennes turné, vi fick åka till Uppsala på den underbara lilla **Regina**-teatern. **Undercover** heter hennes kolossala utbrott, över alla gränser, hon gör det till en sorts självklar uppenbarelse, ett väldigt sakligt avslöjande av den världsvida hemliga sekten GSO – Global Sexist Organisation -- vilka är liktydiga med alla världens härskare i en sekt som styr allt, i hemlighet. Lo Kauppi gör det som ett stort researcharbete Hon förklarar sig för att ta sig in i de hemliga logerna, första klädseln är horans, världens äldsta yrke, men med den går det för bra, alla lågrar henne, hon kommer inte långt. Men det löser hon med att klä sig i Burka.

Lo Kauppi, Bergsprängarns dotter, som besegrade det försagda Sverige från scen och bok med kolossala beskrivningar om en uppväxt utan skydd och styrelse och sedan blev utbildad skådespelerska på Dramaten och Ofelia hos Lars Norén, har fortsatt med verksamheter utanför scenen, aktiva workshops med flickor i kris, tar nu alltså klivet till en fulländad politisk satiriker, med namns nämning, säg den mansmakt idag som hon inte sparkar och stryker, det står härliga till, alla är med, också Maud Olofsson, och det sker i pilsnabba karikatyrer såväl som verbala knivsnitt – och berättelsen bara växer och blir allt trovärdigare, så stollig är den, om världssexisternas monstruösa undercover-makt. Vartför inte? Så som ytan är, så måste djupet vara riktigt sanslöst (här har den uttråkige markisen de S inget att tillägga, han som är föremål för en totalt obegriplig renässans vart tionde år, nu igen!) Vad finskfödda Lo lär oss med hela sin härliga uppenbarelse och alla maskbyten är det rakt i ögonen tagna greppet, ingen har en chans att smita, och alla blir invigda, och ingen kan eller vill smita, hon ger oss livet.

Anna Vnuk är en ung danserska som har andra halvan av kvällen med den dansande kroppsskildringen av ett havandeskap, egentligen lika kontakthärligt som Kauppis men utan många ord, gångat med tre – Vnuk har två meddanserskor, alla med stora magar, och de skapar en helt egen sorts havande rörelsekonst. Den är både läcker och utsatt, och hemsk, , en nedkomst är ingen tejudning, eller underhållning. Särskilt inte den här, och särskilt ingen annans heller. Så det här är också en vidgning av kvinnligt verklighetsövertagande. Kvällen är rik.

Här tar vi paus. Det finns mycket mer att berätta. Du kan väl höra av dig. Nu kommer bara själva gästhöjdpunkten. Som vi brukar lånar vi en aktuell text av en av våra främsta -- som vi gratulerar Aftonbladet till att ha fått som kulturredaktör. Läs och tänk.

16. EXTRA

● **"MUREN FÖLL OCH JAG GICK SÖNDER**

○ Åsa Linderborg om drömmen som sprack 9 november 1989 – och hoppet om en ny vänster

"Jag förstod tidigt på våren 1989 att något var på väg att hända. Frågan var bara vad.

Jag var representant för Kommunistisk Ungdom – VPK:s ungdomsförbund, det som i dag heter Ung Vänster – på de ungerska ungdansernas kongress i Budapest. Kongressdelegaterna hade var sin voteringsskylt där det på den ena sidan stod "Ja" och på den andra sidan "Nej". De bestämde även hur länge var och en fick tala. Alla hade tre minuter på sig innan de ödesmättade skyltarna kom upp som avgjorde om man fick fortsätta eller var tvungen att sätta sig.

Skyltarna åkte upp och ner under rätt god stämning – också när den nyligen pensionerade partiordföranden Janos Kádár framförde en senior hälsning till den

socialistiska folkrepublikens pionjärer. Den gamle mannen skulle naturligtvis få prata så länge han ville, men efter tre minuter höjdes ett par Nej-skyltar som tillhörde den opposition som ville reformera det förstelnade landet. Snart följde fler efter. Kådar var kanske den tröttaste och hyggligaste av alla öststatsledare och han insåg att tiden var utmätt även för honom. Resignerat höjde han armen och önskade lycka till. Konventionen förbjöd att jag deltog i oppositionens segeryra, men den natten var jag hänryckt av insikten att allt föråldrat kan rivas och fördrivas.

Några månader senare föll Berlinmuren. Euforin som jag upplevt i Budapest förvandlades hemma till sorg när hela min världsbild rasade samman.

Jag är född i en släkt där man i generationer har organiserat sig för socialismens sak. Mina förfäder demonstrerade, strejkade, avskedades, hamnade i arbetsläger, åsiktsregistrerades, satte allt de hade på spel för att gömma polska judar och kommunister på flykt undan nazismen. Det finns inte en social reform eller ett demokratiskt framsteg i det här landet som de inte stridit för. Samtidigt fanns där en blind lojalitet mot Sovjet och ett överseende med ett förtryck de aldrig skulle accepterat på hemmaplan. En berättigad stolthet över hur Röda armén besegrade fascismen parades med en förståelse för hur samma armé krossade arbetarupproret i Östberlin. Där fann den gälla antikommunistiska skräckpropagandan sin hårdnackade motsats: visst finns det problem i Öststaterna, men ... Det fanns alltid ett "men" som fick förklara och försvara allting. Till och med Berlinmuren.

Å ena sidan kamp för demokrati och klassamhällets avskaffande i Sverige, och kamp mot imperiekrig och förtryck i Sydafrika, Chile, Vietnam ... Å andra sidan beundran för diktaturer som kallade sig folkdemokratier. Det var en motsättning som fick vänstern att splittras med en celldelnings hastighet – hållningen till Sovjet varierade och bara i min stora släkt kunde jag registrera alla nyanser av rött – men den borde även ha sprängt sönder mig själv. I stället imploderade jag, när det första hålet i muren slogs upp.

Det var självfallet ett historiskt misstag av väldiga proportioner att knyta socialismens sak till Sovjetunionen. Att så många ändå gjorde det säger något om de enorma förhoppningar som länge fanns om ett alternativ till kapitalismen. Man ville ha en värld utan kriser, massarbetslöshet, krig och imperialism. Eftersom Sovjetsystemet förtrampade de flesta socialistiska principer borde inte murens fall ha varit ett trauma. Den skulle kanske inte heller ha blivit det, om det inte var för att borgerligheten – som försvarat varje orättvisa, svältkatastrof, diktatur och miljöförstöring världen över så snart den gagnat kapitalet – nu fick tillfälle att posera som demokrater.

Vi vill ha det som i Sverige, sa ungrarna jag pratade med 1989. Sverige?! frågade jag. Sverige är ju ett monopolkapitalistiskt, socialfascistiskt klassamhälle! Där åsiktsregistrerar man vänsteroppositionella! Det gör man här också, svarade de. Jag hörde inte cynismen i mina egna ord, riktade mot folk som önskade rösträtt, att få åka utomlands, lite vardagslyx. Jag uppfattade inte ens cynismen mot dem som jag älskade allra mest, de som gjort kampen för den svenska demokratin och välfärdsstaten till sin livsuppgift – paradoxalt nog för att de, av alla människor, hade lärt mig att tala just så.

I dag är några av segerherrarna från kongressen våren 1989 Ungerns rikaste män; storbolagsägare som även dominerar parlamentet, långt bortom varje idé om solidaritet och jämlikhet. I Ryssland utkämpas en smutsig maktkamp mellan en auktoritär härskare och oligarkerna, en strid som de ryska journalisterna inte vågar skriva om eftersom yttrandefriheten fortfarande bara finns på pappret. Medellivslängden är lägre i dag än den var 1965, eftersom den nyliberala chockterapien skapat en ekonomisk tillväxt som fördelas extremt ojämnt – hade det skett under Brezjnevs tid hade vi betecknat det som ett folk mord. Östtyskarna har återförenats med sina släktingar, men till priset av förlorad social trygghet och ett stort bakslag för de kvinnor som tidigare haft egen inkomst, dagis och "generös" aborträtt. Akademiker på de östtyska universiteten har fått sparken från sina arbeten med motiveringen att deras tid är förbi, lektoraten och professurerna tillsattes av "pålitliga" tyskar. I det första fria parlamentet i Polen var sex procent av ledamöterna arbetare, trots att Solidaritet gjort jobbet. Hela Östeuropa är en exempelsamling på förlorade illusioner.

Ungern blev inte som Sverige. Inte ens Sverige blev som Sverige.

När Sovjet kollapsade började de västerländska välfärdssystemen spricka sönder, även om ett folkligt motstånd lagt vissa hinder i vägen, eftersom en global maktförskjutning följde på murens fall. Existensen av Sovjetunionen, en alternativ samhällsmodell, bidrog till att sätta tryck bakom den västerländska arbetarrörelsens reformkrav. Under 1900-talets första hälft ledde de ekonomiska kriserna och världskrigen till antikapitalistiska stämningar, som fick näring av det sovjetiska projektet. Kapitalismen tvingades därför reformera sig till oigenkännlighet. Ännu i början av 60-talet trodde bedömare i väst att Sovjet skulle hinna ifatt och gå förbi de kapitalistiska ländernas ekonomier. När muren föll kunde borgerligheten – som började rulla upp skjortärmarna när Thatcher och Reagan tillträdde – gå till en formidabel motoffensiv mot allt som stavades jämlikhet.

Nu skulle inte bara de Moskvatrogna skämmas – den rivna muren kastade skuggor över alla som på något vis trodde på solidaritet och rättvisa. Fördelningspolitik blev ett ord som knöts till öststatsförtryck. Ernst Wigforss jämfördes med Stalin, makarna Myrdal med Hitler. Folkhemmet blev ett besudlat ord som nämndes i sammanhang som Auschwitz.

Den tanklösa troheten mot Sovjet inom delar av vänstern har alltid haft sin motsvarighet inom borgerligheten. Man har av tradition stått i stram givakt inför den för tillfället starkaste kapitaliststaten. Under världskrigen ville många borgare att Sverige skulle slåss mot ryssen på Tysklands sida. Sedan USA gått segrande ur andra världskriget har man krupit för Vita huset. Lika tanklöst stödjer man Israel, USA:s skyddsling, som systematiskt kränker nästan alla liberala principer. När liberalerna diskuterar Israel erkänner de, att visst finns det problem, men ... Det finns alltid ett "men" som får förklara och försvara allting. Till och med den mur som i dag spärrar in palestinierna på Västbanken.

För vänstern har det varit en befrielse att slippa det sovjetiska oket, också om arbetarrörelsen aldrig har varit så svag som nu. Men även liberalismen är vekare än någonsin. Den statliga maktutövningen är monumental då staten har fått befogenheter som är oförenliga med liberala ideal – medborgerliga rättigheter kränks under skydd av en terroristlagstiftning och åsiktsregistrering som för tankarna till DDR. Historien lär oss att liberalerna bara är liberaler när det finns en stark vänster som pressar dem till det. Men lärdomen från 1989 är också att revolutioner inte behöver vara blodiga och att det är rätt att göra uppror oavsett om förtryckarna påstår sig kämpa för socialism eller västerländsk civilisation.

Det kommer en ny vänster. En som är född på 90-talet, efter Berlinmurens fall, som är för ung för att tvingas ta ansvar för Sovjetsystemet. En vänster som växer upp med kolonialkrigen i Irak, Afghanistan och Gaza, som ser hur politikerna abdikerat för en marknadsekonomi som skapar sådana klassklyftor att samhället rämnar mitt itu. Som ser hur dödsängeln IMF far över världen, och hur en förment europeisk gemenskap stänger sina gränser för folk som jagas av fattigdom eller vapen tillverkade i väst. En vänster som får kämpa mot en borgerlig offentlighet som i demokratins namn systematiskt dagtingar med yttrandefriheten.

Även det är en vänster som kommer att gå fel, som får uppleva besvikelser och bakslag – för att inte tala om motstånd – men som i trots och längtan inte kan göra annat än att organisera sig för en ny tid”.

Åsa Linderborg

EPILOG.

Kära vänner! Förlåt att det här blev lite långt! Men det är inget stympat debattprogram, här får det ta tid! Bara det är viktigt. Det tycker vi. Och roligt. Det är lika viktigt. Annars.

(Alltså, vi ska försöka med en ny festival. Men vi har inte mycket pengar. Vi måste för det första och enda nå ut till folk. Vi är amatörer på marknadsföring. Vi söker kort sagt nån som kan hjälpa oss med såna råd och dåd – hur spränger vi mail-vallarna och hörs och syns?? Och märks??? Reklamaam????

Tell us! We need a little help!

Vi vill nå miljoner. Dom behöver ju oss.)

Och vi vill önska God Allting: jul, nyår, snö, kärlek, mat, hopp, tro, inkomst, tur, sol, glögg, framtid, revolt, stolthet, mod, dådkraft, humor, Och särskilt ett nytt år. Det behövs. Dom gamla har varit bedrövliga.

Hej då -
och hälsa alla
från

Claes von Rettig

Konnsjön och

Vildros och Margareta
i de underjordiska skogarna

Saknar du något?

www.vildrosfestivalen.se

claes.von.rettig@telia.com

vildrosen@ithuset.net

Konnsjögården 774 68 Horndal

tel. 0226 - 410 40

Vildrosen, den okulturella kulturtidningen,

*är en offentlig publikation. Den sprids
genom dig som läser den. Sprid vidare!*

Meddelas endast på detta sätt.

Tack!